

A MANCHESTER NEW COLLEGE.

A „Ker. Magvető“ olvasóinak figyelme már többször volt a M. N. C. felé fordítva; különösen az Egyházi Főtanácsnak az ide küldendőket, s főleg azoknak előkészületét illető mult évi határozata, felkelthette ez intézet iránt a figyelmet. Gondolom többen vannak, a kik ezen intézetet közelebbről szeretnék ismerni. — E föltevés és az a körülmény, hogy a M. N. C. a „Ker. Magvető“ lapjain részletesebben ismertette nem volt; és végül az a jó szándék, hogy utódaimnak némi tájékoztatást nyujtsak a felől, hogy idejövetelök előtt mihez kelljen tartaniok magukat: azt hiszem igazolják a szerkesztőség előtt azt a szándékomat, hogy az alábbiakban a M. N. C.-t kívánom ismertetni.

A Manchester New College utóda és jelenlegi képviselője amaz akadémiai intézetek hosszu sorának, a melyeket az angol presbyterianusok 1662*), óta állandólag fentartottak, mint oly helyeket, a hol egyetemi képzettség adassék papi, polgári és üzleti pályákra készülő ifjaknak, a kik minthogy a szerint az alapelv szerint neveltettek, hogy vallásos czikkelyek, vagy hitvallások aláírása magában véve helytelen és törvénytelen dolog, csaknem egészen mostanig kizárattak a nemzeti egyetemekről. (Oxford és Cambridge)

Az első akademiát Frankland Richárd alapította Rathmilon York megyében 1669-ben. Frankland 1698-ban elhalt, művét tanítványa Chorlton János vette fel, a ki 1695-ben Coningham Jánossal egyesülve akademiát alapított Manchesterben, a melynek ő 1705-ben békövetkezett haláláig vezetője volt. Minthogy ez intézetek — határozott szakszerű munkával — némely kitünő ember tehetségeitől voltak függővé téve, azért ritkán tudtak egy helyen fenmaradni és 1708-ban Chorlton egyik tanítványa Dickson Tamás az akadémiai munkát előbb Whitehavenben, azután Boltonban folytatta haláláig. (1729.) A figyelem azután Kendal felé fordult, a hol Dickson egy kitünő tanítványa, Rotherham Caleb 1733-tól 1752-ig sikeresen vezetett egy lelkészek és világiak magasabb művelésére szánt akademiát.

1754-ben a kendali akadémia folytatásául az ugynevezett Warringtoni akadémia alapított, a melyet dr. Taylor János

*) 1662-ben hozott az ugynevezett egyformasági törvényczik (Act of Uniformity), a melynél fogva mintegy 2000 elsőrendü lelkész záratott ki az angol egyház kebeléből.

(Dickson egyik tanítványa), dr. Priestley, dr. Aikin, dr. Clayton Miklós és dr. Enfield mindnyájan a tudomány-, irodalom-, theológiában és vallásos műveltségben kitünő férfiak, huzamosan nagy becsülésben tartottak fenn, és a mely fontos gyűlhelye volt azoknak a művelt, szabadelvű angol presbyterianusoknak és másoknak, a kik abban keresték a magasabb műveltséget.

1785-ben jónak látták a warringtoni akademiát megszüntetni és azt könyvtárával és alapítványaival együtt Manchesterbe tenni át, a hol nemsokára (1786) Barnes Tamás (Aikin tanítványa) igazgatása alatt a manchesteri akademiát megnyitott abból a czélból, hogy gondoskodva legyen a theologusok számára rendszeres tanfolyamról és hogy előleges oktatás adassék más tudományos, valamint polgári és üzleti pályákra készülő ifjaknak is. A theologus tanulók szabályszerű 5 évi tanfolyam alatt zsidónyelvre, logikára, ontológiára, psychológiára, ethicára, a jog elemeire, a kereszténység elveire, tanaira és szabályaira, egyház történelem és zsidó régészetre tanítottak, kiváló tekintettel lévén azonban a bibliai itészetre. Míg a tanulók így voltak elfoglalva, megvárták tőlük azt is, hogy vegyék igénybe a kedvező alkalmakat más tudományágak művelésére is, a melyek a szabadelvű nevelésre lényegesek. Az intézet határozottan úgy volt bérrendezve, hogy a theologusok számára szánt előadások nyitva legyenek mások számára is, a kiket koruk és képzettségük alkalmasokká tettek arra, hogy haszonnal lehessenek hallgatók.

Az akademia teljes tanfolyamot szolgáltatott elméleti és gyakorlati tudományokban; történelemben, régi és modern irodalomban, nyelvekben, államgazdaszatban és jogi szakban. Az valóban szabadelvű és börtartalmu terven alapult és tartatott fenn abból a czélból, hogy a szabadelvű dissenterek közt papi és más pályákra szándékozó ifjak számára, párt és felekezeti különbség nélkül nyújtson teljes és rendszeres tanfolyamot, a mely egészen és jellemzőleg szabad volt minden politikai kényrendszertől és tanszerű aláírástól.

Az ekképen helyreállított akademia olyan terv és mértek szerint szerveztetett, a melyeknél fogva sokkal kedvezőbb volt minden abban az időben fenálló angol Collegiumnál. Nemsokára az intézet Manchester New College, azután Manchester College néven lett ismeretes. 1803-ban előnyösebb tanítási szempontból az intézet áthelyeztetett Yorkba, a hol Yorki Manchester College néven tovább folytatott 1840-ig, mint felvilágosult és szabad theologiai tanulmányozásra és oktatásra, szabadelvű, irodalmi és tudományos művelődésre szánt intézmény, lelkészek és világiak számára egyformán.

1840-ben a College visszahelyeztetett Manchesterbe és ismét megnyitott ott Manchester New College czimen; egye-

düli czélja levén mostan is eskü és hitvallás követelése nélkül szabadelvekre fektetett terv szerint, egyetemi képzettséget nyújtani az ifjuságnak. Mint ilyen kapta meg a királyné felhatalmazást 1840. február 28-ikáról kelteve a londoni egyetemhez való csatlakozásra (affiliation), mely jogosítványnál fogva az intézet előjárói felhatalmaztattak bizonyítványokat adni ki azon jelöltek számára, a kik az alsóbb oktatásra megkivántató tanfolyamot elvégezvén, a londoni egyetemenél a szabad művészetekben tudori rangot kívánnak nyerni.

A M. N. C. tovább folytatódott tudományszerűtlen korlátozás, megszorító eskü és előre bevett vallomás nélkül, hogy tanfolyamot nyújtson az általános és rendszeres theologiai és philosophiai tanulmányokból és az a hely volt, az most is, a hol főképen azok keresik a legmagasabb szakszerű oktatást, a kik a régi angol presbyterianusok utódai vagy unitáriusok közt papi pályát kívánnak folytatni.

Az Egyetemi Collegium (University College) Londonban 1828-ban megnyitván, terjedelmesen és hathatósan gondoskodott a művelődés eszközeiről: irodalom-, művészetek-, tudomány-, az orvosi és jogi pályák szakszerű tanulmányozásaiban; és ezeket a tudományokat megközelíthetők tette amaz osztályoknak is, a kik Oxfordhoz és Cambridgehez nem közeledhetek; és 1840-től elkezdve a londoni egyetem tudori diplomái először csak valamelyik az egyetemhez csatlakozott (affiliated) intézet közvetítésével voltak megnyerhetők, azután magán tanulmányozás utján is. A megváltozott körülmény a M. N. C. tantervében is változtatásokat idézett elé. Hasznukra fordítandó az új alkalmatosságot, a M. N. C. bizottsága (Trustees) elhatározta, hogy megszünteti az általános oktatást illető saját tanfolyamát és e tekintetben való szükségüket a londoni egyetemmel összeköttetésben látják el.

1853-ban a College ismét elmozdított Manchesterből, Londonba, a hol az University College tőszomszédságában az ugynevezett University Hall-ban állított fel, a hol az jelenleg csaknem kizárólag a papságra készülő tanulók gyűlőhelye. Most is állhatatosan ragaszkodik eredeti elvéhez: szabadon közölni theologiai ismereteket, nem kívánván semmi részszertíi theologiai hitezikk elfogadását.

Mint már láttuk a M. N. C. 1786-ban Manchesterben oly czélból alapított, hogy abban világiak és egyháziak nyerjenek egyetemi színvonalon álló oktatást, minthogy az angol presbyterianusok vagy későbbi néven Unitáriusok a nemzeti egyetemekről (Oxford és Cambridge) ki voltak zárva. A midőn azonban a londoni szabad egyetem felállított, a hol katolikus és protestans, anglikán és dissenter, keresztény és zsidó, hívő és nem hívő egyiránt nyerhetett magasabb művelődést a tudomány minden ágában — a theologia kivételével — a M. N. C. világi tanulói igénybe véve a szabad egyetem által nyuj-

tott előnyöket, kezdték elhagyni a M. N. C.-t, úgy hogy az végül tisztán theologiai intézet maradt.

Azonban a M. N. C. barátai arról voltak és vannak meggyőződve, hogy egy magasabb fokú nevelő-intézet sem teljes, a melynek célja tudományt, általános műveltséget és teljes jellemfejlődést nyújtani, bizonyos fokú theologiai, történelmi és philosophiai ismeret nélkül. E meggyőződés vezérelte a M. N. C. bizottságát, a midőn az intézetet Manchesterből átköltöztetve Londonba, alkalmat kívánt adni világi tanulóknak az University College szomszédságában világin kívül theologiai ismeretet is szerezni. — Az University Hall az a helyiség, a hol e cél megvalósítatik, a mely a M. N. C.-t, mint theologiai intézményt és a University College-t, mint a világi tudományok székhelyét, összeköti.

A University Hall egy nagyobbára unitáriusokból álló testületé, a mely azt egy parlamenti végzés, az ugynevezett „Dissenter's Chapels Act“ *) keresztülvitelének emlékére építette. Az épület 1849-ben nyitvatott meg és a University College-ban tanuló ifjak némelyikének lakhelyéül szolgált és szolgál. A M. N. C. az épületben három nagy termet és egy kisebb rendű szobát vesz igénybe.

A M. N. C. felett a főfelügyeletet a nagy bizottság (Trustees) gyakorolja, a melynek tagjai mindazok, a kik az intézet javára évenként legalább 21 frtot (2 guinea) irnak alá. — E bizottság évenként csak kétszer gyűl össze, a kisebb fontosságú ügyek vezetését egy választmányra (Committee) szokta ruházni, a mely áll: elnök-, titkár-, pénztárnok- és mintegy 20 választmányi tagból. E testület havanként szokta gyűléseit tartani.

A Collegeban 4 tanár működik, kik közül igazgató: Dr. Martineau, a híres bölcselel.

A tanulók száma 15—20 közt váltakozik, a kik közül 5—6 végez évenként. Az intézet költségeit részint aláírások, részint alaptőkéje kamataiból fedezi. A mult évi kimutatás szerint 450,000 frtnál többre megy az alaptőke. (L 45071, 17, 7.) Bevétel közel 30,000 frt. (L 2994, 11, 1.) A tanárok évi fizetése volt: 1630 font. (Egy font 10 frt). A tanulóknak stipendium czímen kiosztatott: 615 font. Házbér a University Hall-ért: közel 200 font (L 196, 15. 5.) A College-ra fordított áldozatokat és költségeket az abban végzett tanulók számára hoz viszonylítva, az arány roppant kedvezőtlennek tűnik fel; azonban az ott végzett tanulók oly ismeretet és műveltséget visznek el magukkal, a melyek a legtulzóbbak várakozását is kielégítik.

Nem minden unitárius pap tanult a M. N. C.-ban; jelentékeny rész a manchesteri papnöveldeben (Home Missionary Board), a belfasti királyi intézetben (Royal Institution), az egyetemeken, magán uton stb. nyerte kiképeztetését.

*) E végzés 1844-ben hozatott, a jogaikban megtámadott unitáriusoknak igazat szolgáltatott és Angliában a vallásos szabadságot a lehető legszélesebb alapokra helyezé.

A tanév october elejétől junius végéig terjed.

Hogy a M. N. C. tantervét és egyetemhez való viszonyát könnyebben megérthessük, szükséges egy futó pillantást vetnünk a londoni egyetemre.

A mit Londonban egyetemnek hívnak, az nem egyéb, mint egy vizsgáló bizottság a legtanultabb emberekből összeállítva, a mely előtt mindenki tehet a mieinkhez hasonló egyetemi vizsgát, a ki arra képesített, akárhol és akárhogyan tanult legyen is. Mi azonban — a mi felfogásunk szerint — Londonban egyetemnek nevezhetjük a „University College“-t, a melyben a tudományok minden ága (a theologia kivételével) magas egyetemi színvonalon tanítatik és még magasabban, mint az oxfordi és cambridgei egyetemeken. Az University College leginkább abban különbözik a mi kolozsvári egyetemünktől, hogy abban nem azok a vizsgálók, a kik egyszersem tanítók is.

A ki a University Collegenak tagja kíván lenni és azután fokozatot nyerni, az a vizsgáló bizottság (londoni egyetem) előtt tartozik felvételi vizsgát (matriculation examination) tenni, ha csak azt előbb az Egyesült Királyság valamelyik egyetemén le nem tette. Felvételi vizsga évenként kétszer: január 2-ik hétfőjén és junius 3-ik hétfőjén kezdve történik. Tizenhat évesnél fiatalabbak nem vehetnek abban részt. Vizsga tárgyak mindenik kornál ugyanazok, vagyis következők: a) latin. b) francia, német, görög, sanskrit és arab nyelvek közül akármelyik kettő tetszés szerint. c) angol nyelv, angol történelem és modern földrajz. d) számtan, algebra és mértan. e) természettan. f) vegytan. E vizsga általánvéve nem oly magas foku, mint a mi érettségink. A felvételi, valamint a többi vizsgákkal is összekötetésben van az ugynevezett „tisztetségért“ való vizsga (examination for honours), a mely körülbelül egy héttel szokta követni a megelőző vizsgákat. E vizsga tetszésszerinti, egy vagy két tantárgyból történik és ebben rendszeren azok vesznek részt, a kik a megelőző vizsgákat jó sikerrel tették le; dicsőség, némi kedvezmények és sokszor jutalom szokta követni azokat, a kik abban sikerrel részt vettek.

A bölcsészeti karra (faculty of Arts) levén csak tekintettel, a fölvételi vizsgát egy év múlva követni szokta az első B. A.-ért való vizsga (B. A. = Bachelor of Arts = művészetek babérkoszorusa), a mely évenként egyszer: július 3-ik hetében történik. A kik a januári felvételi vizsga alkalmával „honourt“ nyertek, azok — kedvezményképen — ugyanazon év júliusában jelentkezhetnek az első B. A. vizsgára. — Vizsga tárgyak: a) mennyiségtan, u. m. számtan, algebra, mértan és háromszögtan. b) latin, fordítás Virgil, Horác, Cicero, Livius és Tacitus műveiből, ezekhez járulván a rómaiak történelmének egy része is. c) görög, fordítás Xenophon- és Homérból. d) francia vagy németből fordítás angolra. e) angol nyelv, irodalom és történelem. — Az első B. A.-ért való vizsgálat megfelel nálunk a jó gymnasiumi érettségi vizsgálatnak.

Egy év múlva az első B. A.-ért való vizsga után következik a második B. A.-ért való vizsga, a mely szintén évenként egyszer: október hóban történik. 18 évnél fiatalabbak nem vehetnek abban részt. Tárgyak: a) latin, a rómaiak történetével együtt (az előbb említett szerzőkhöz járulnak még: Terence, Juvenal, Ovid.); b) görög (Herodot, Thucydides, Xenophon, Demosthenes, Isocrates, Plato, Homer; egy vagy két játék a következő drámairók műveiből: Aeschylus, Sophocles, Euripides, Aristophanes, ezekhez járulván Görögország történelme is; c) angol nyelv és irodalom, vagy a német, francia, olasz, arabs és sanskrit nyelvek közül egyik; d) mennyiség-tan, u. m.: algebra, háromszög-tan, mértan, erőtan (dynamica) és csillagászat-tan; e) lélektan, logica és erkölcs-tan. A két utóbbi csoport közül (d. és e.) csak egyik kötelező és a vizsgázó tetszése szerint választhat köztük. A második B. A.-ért való vizsga — különösen a klassicus nyelvekben és matematikai tudományokban — felülmulja a mi érettségi vizsgánkat. Mint már említettem, mindenik vizsgával összeköttetésben van a „honour“-ért való vizsga. Mindenik vizsga írásban történik, jogában állván azonban a vizsgáztatóknak szöveges kérdéseket is tenni. A felvételi és első B. A.-ért való vizsga minden egyes tárgyból 3 órát vesz igénybe, a második B. A.-ért 6-ot. Az említettek-nél még magasabb fokozatok is nyerhetők a londoni egyetemen, u. m.: M. A. = Master of Arts; D. Lit. = Doctor of Literature, de a melyekre — minthogy nem tartoznak tárgyamra — nem terjeszkedem ki.

A M. N. C.-ban a tanfolyam 5 évre terjed, két előkészítő (undergraduate) és 3 theologiai évre.

A két évi előkészítő osztályt azok alkotják, a kik a londoni egyetemen a felvételi (matriculation) vizsgát letévén, segélyért folyamodnak a M. N. C.-hoz azon ígérettel mellet, hogy két év alatt fokozatot (2-ik B. A.) tesznek és azután a M. N. C.-ban theologiai pályára lépnek. Az ilyenek számára ajánlatik, hogy a felvételi vizsgára kijelölt tetszés szerinti tárgyak közül (görög, arab, sanscrit, német és francia) a görögöt és németet válasszák, mint a melyek a theologiai pályán igen szükségesek. Az ily szerződésre lépett tanulók két év alatt tartoznak a University College-ban a görögöt, latint, németet és más a fokozatnyerhetésre megkívántató tárgyakat hallgatni, a tandíjat a M. N. C. fizetvén értők. Tartoznak továbbá az undergraduate tanulók a M. N. C.-ban zsidó nyelvet, lélektan, logicát és szónoklati gyakorlatokat tanulni és hallgatni; havonként értekezéseket és oratiókat készíteni; reggeli könyörgésekre megjelenni és sor szerint könyörögni.

A theologiai tanfolyamnak felekezeti különbség nélkül mindazok tagjai lehetnek, a kik az Egyesült Királyság valamelyik egyetemén fokozatot nyertek, értelmesen tudnak olvasni, a német és zsidó nyelvből kellő előismerettel birnak.

Némely esetekben a bizottság különös engedelmével tanulók vétetnek fel egyik vagy másik theologiai vagy bölcészeti tantárgy hallgatására a nélkül, hogy az egész tanfolyamra vállalkoznának.

A szabályszerű díjak lefizetése mellett nem rendes tagok is látogathatják és látogatják is az előadásokat egészben vagy részben, nem- és felekezeti különbség nélkül.

Oly tanulók, a kik jelét adják a papságra való képességüknek, 21 évesnél nem fiatalabbak, nem tettek az egyetemeken sem felvételi, sem fokozatért való vizsgát (vagy felvételit tettek, a M. N. C. stipendiumán folytatták tanulásukat, de fokozatot nem tudtak nyerni), bebocsáthatók a 3 évi theologiai tanfolyamra következő feltételek alatt: a) ha a M. N. C. tanárai, vagy más kinevezett vizsgálók előtt jelét adják abbéli képességüknek, hogy a theologiai tanfolyamra sikerrel léphetnek, és b) ha vizsgát állanak következő tárgyakból: görög (Homér 4. könyve és a Kyropaediából 2 könyv, vagy Xenophon Anabasisa), latin (Virgil 4. könyve, Horatius ódáiból 2 könyv, Sallustiusból vagy a Catilinaei összeesküvés, vagy a Jugurtha elleni háború; Ciceroból vagy két oratio, vagy: de senectute és de amititia). Továbbá megkívánatik, hogy az illető legyen teljesen ismeretes az arithmetica szabályai és elveivel, tudjon algebrát és Euclides 6 első könyvét értse alaposan; tudjon logicát, német nyelvből és a görög testamentomból fordítson angolra.

A vizsgázás ezen módját ritka tanuló veszi igénybe. Többnyire mindegyik az egyetemeken igyekszik fokozatot nyerni, a hol nehezebb a vizsga, de több tisztességgel jár.

A M. N. C. tanulói nagyobbára mind alapítványosok; minden egyes 60 fontot (600 frt) kap évenként, s e mellett semminemű iskolai vagy tandíjat nem tartoznak fizetni. Minthogy a M. N. C. a stipendiumot bizonyos kezeség nélkül nem adhatja, ezért azon határozat áll: hogy egy tanuló sem fog a M. N. C.-ba stipendiumra felvétetni három dissenter pap ajánlata nélkül, a kik az illetőnek vidékén viselnek hivatalt és a kik bizonyítani fogják, hogy a jelentkező teljes koru (16 éves), erkölcsös, jellemes és bir azon képességekkel, a melyek a papi pályára megkívánatnak és önkéntesen határozta el magát a pályára.

A ki segélyt fogad el, erkölcsileg kötelezve van, hogy az egész tanfolyamot áthallgassa; ha nem felel meg a kiszabott és magára vállalt köteleességeknek, elveszti a stipendiumot.

Ha valamely tanuló hittani évei alatt az University College-ban is kíván valamely tárgyat (any of the general classes) hallgatni, azt csak az igazgató engedelmével és saját költségén teheti.

Theologiai idős z a k.

I. Theologiai tanfolyam.

Tanár: tiszteletes Drummond Jakab B. A. az Újtestamentum-, a vallás bizonyosságai- és igazságai- (Evidences and truths of Religion) és a dogmák történetének tanára.

A 3 évre terjedő theologiai tanfolyam alatt következő tárgyak adatnak elő, összeköttetésben magán tanulmányozás és időszaki vizsgákkal:

1. Bévezetés az Újtestamentumba; a) általánosan, ide értve a szöveg történetét is; b) részletesen a főbb könyvekbe.
2. Görög testamentum; itészeti és magyarázó tanulmányozása a fontosabb könyveknek.
3. A kereszténység (doctrine) történelme és bírálata.
4. A vallás bizonyosságai és igazságai.
5. Szemelvények olvasása és fordítása a görög egyházi atyákból.

Történelmi és összehasonlító vallástán.

Tanár: tiszteletes Carpenter Estlin József M. A. Az Ó testamentum, egyháztörténet, összehasonlító theologia, héber nyelv és irodalom tanára.

1. Izrael vallásának fejlődése, összeköttetésben a hébertörténelemmel és irodalommal, ide értve az Ó testamentum bírálatait is.

2. A keresztényegyház történelme; a) általánosan áttekintvén annak színterét az európai történelemben; b) részletes tanulmányozása egyes korszakoknak; c) a kereszténység történelme Nagy-Britannia és Írlandban.

3. Összehasonlító vallástán; a vallásos hit kezdetleges formáinak tárgyalása és a különböző források nyomozása; fejlődése fokai és egy vagy több magasabb nyílvánulásainak vizsgálása.

Héber nyelv és irodalom.

1. Héber nyelvtan és fordítás.
2. Ó testamentum; a fontosabb könyvek bírálati és magyarázó tanulmányozása.

Bölcsészeti tanfolyam.

Tanár: tiszteletes Martineau Jakab L. L. D., D. D. (doctor juris et doctor theologiae) igazgató. Az erkölcs és vallás alapelvei- és igazságainak tanára.

1. Vallás-bölcsészet; a vallás alapelveinek vizsgálása az emberi lélekben; és a problémáknak magyarázása, vallásos szempontból tekintvén a világot.

2. Fordítás Plato és Aristoteles műveiből.

Tiszteletes Upton Barnes Károly B. A. B. Sc. (science) a logica, ész- és erkölcs bölcészet tanára.

1. Ész-bölcsészet; a lélektan és logica előadva fokozatra készülőknek (Undergraduate).

2. Erkölc-bölcsészet.

3. Fordítás, latin bölcsészeti szerzők, főképen: Lucretius, Cicero és Seneca műveiből.

Ezeken kívül szabályszerű gyakorlatok tartatnak, ékeszolás-, predikálás- és vitatkozásból. A tanulók a jelesebb írók műveiből olvasnak a tanárok jelenlétében és gyakoroltatnak a helyes kiejtés és értelmes olvasásban. A predikátor tárgyát maga választja, beszédét sohasem tanulja be, csak felolvassa. A tanulótársak nem tesznek megjegyzéseket az elmondott beszédre, mint az nálunk szokás (a tanárok igen), hanem a helyett (előre értesülve) tervet készítenek és olvasnak fel a beszéd tárgyából, megmutatván, hogy azt ők, hogy osztanák fel.

Minden második héten vitatkozás tartatik egyik tanár jelenlétében és minden hóban van egy nyilvános vita, a melyen a tanárokon kívül mások is jelennek meg és a lehetőleg legérdekesebb tárgyak vitattatnak meg.

Van a tanulóknak egy magán jellegű társulata is, a melyben a tanárok nem vesznek részt, a mely esténként tartatik havanként egyszer felváltva valamelyik tanuló szállásán. E társulat az ugynevezett „Shakespeare Society“, czélja: Shakespeare műveit ismerni, az ékeszölést művelni és a tanulók közt a barátságos viszonyt ápolni. E czélok ugy éretnek el, hogy előlegesen kiosztott szerepek szerint Shakespeare egy játéka elolvastatik, a melynek végeztével vacsora és jó kedv következik.

Reggeli $\frac{1}{4}$ 9 órakor a College könyvtárában istenitisztelet tartatik (szombat és vasárnap kivételével), a melyre minden tanuló tartozik megjelenni. Az istenitiszteleten bibliát és könyörgést tanárok és tanulók felváltva olvasnak, könyörgés közben letérdelnek.

A theologiai tanfolyamon a hetenkénti tanórák száma (szombaton nem lévén előadások) körülbelül 20-ra tehető; e szám nem nagy, ugy hogy a kik csak ebből itélnék meg az elért eredmény nagyságát, tán kicsinyelni fognák azt; azonban ha az óraszám nem is nagy, annál nagyobb a kíváncsi, hogy a ki tisztességgel meg akar felelni, annak egy órát sem szabad elveszitenie. — Minden nehézségek mellett is azonban, gyönyörűség ezen akademián tanulni, mert ennek igazán tanult, jószívű, szóval, művelt tanárai vannak, a kik a tanulón tudnak és akarnak is segíteni. Ezekhez járul, hogy a tanuláshoz megkívántató eszközök kéznél vannak. A M. N. C.-nak van egy szép szakkönyvtára körülbelül 10,000 db könyvvel; közel az intézethez a „Dr. William's“ szabad könyvtár, a mely mintegy 30,000 theologiai és philosophiai művet foglal magában. Szintén közel a Collegehoz van a világhírű British Muzeum könyvtára. Mindezeknek minden fizetés nélkül tagjává lehet lenni.

A M. N. C. egyetemi színvonalon álló intézet, az előadások is olyanok abban, mint az egyetemeken; és mások után nagyítással mondhatom, hogy nincs Angliában theologiai intézet, a mely az ismeretek fokát tekintve, felülmulná a M. N. C.-t. — Nagy suly van fektetve abban a Szentírás eredeti nyelveinek ismeretére; a classikus nyelvek-, történelmi források- és philosophiára. Angliában a modern tudományosság a classikusok iránt való kedvet nem fojtotta el; meglátszik azok befolyása a népek műveltségében, művészete-, építészete- és még politikájában is. A görög nyelv itt nem oly gyűlölt és elhanyagolt tárgy, mint nálunk, sőt ellenkezőleg azt többre becsülik a latinnál és némely más nyelvénél. Mint Gordon mondja: „a görög nyelv — eltekintve egyebektől — önmagában véve is, mint nemes, finom és hajlékony formája az emberi beszédnek és mint legszervezettebb nyelvvalak, megérdemli és megkívánja a legáthatóbb figyelmet és egyike a legfontosabb értelem-képző eszközöknek; és bármi legyen is jövő hivatásuk, a kik azt tanulják, vizsgálódó, analizáló és okoskodó tehetségüknek formálására hasznosabb eszközt nem találhatnak annál. A latin, Gordon szerint, szintén fontos, mint a civilisatio nyelve, a kereszténység elfogadott beszéde, a jog és történelem szerve, a mely minden téren nagy emberek gondolataiba vezet bennünket és a mely a katholikus kegyesség kifejezésére a legnemesebb eszközt szolgáltatja.“ A M. N. C.-ban sokkal többet bajlódunk a görög-, mint a latinnal. Az Újtestamentumot, görög philosophusok műveit és korai egyháztörténelmet mind az eredeti görög nyelvű forrásokból tanuljuk. Mert Dr. Martineau szerint: „az emberi tehetségek semmi oly mivelése nem teljes, a mely elmulasztja a források szabadelvű tanulmányozását, és a mely elhanyagolja a theologia értelmes és tudományos tárgyalását, annak lehetőleg legszélesebb és legigazabb értelmében, a felszabadult vizsgálódás és nyilatkozás azon feltételei alatt, a melyek igazságszerzés és előhaladás végett az emberi tudomány minden más ágaiban lényegeseknek tekintenek. Minden olyan törekvés, a mely oda irányul, hogy theológiát és műveltséget (cultura) elkülönítsen egymástól, csak szűkfelfogásból származik.“

A mi a tanítási szellemet illeti, az oly türelmes és szabadelvű, mint az angol presbyterianusok minden eljárása. A tanárok előadják a dolgokat megjegyzéseik kíséretében, azután a tanulóra bizzák, hogy felfogása és meggyőződése szerint alkosson magának vallást és hitelveket. Soha senkit sem kényszerítenek, hogy valamely tant elfogadjon és bizonyára ez az oka, hogy szt. háromság hívő is van társaim közt, még pedig stipendiumon. Arra pedig mindig nagy gond volt fordítva, hogy a College szűk, felekezeti szellemtől megőriztesék; ellenben az érzelem felébresztése és kifejlésére sokat adtak. Tanult, de egyszersmind komoly, határozott szándéku és lelkesedni tudó lelkeseket kívánnak nevelni.

Évközben 3 vizsga tartatik, a melyek közül mindenik írásban történik és zártkörű. Év végén van egy több napig tartó nyilvános vizsga is, az összes tanárok, bizottsági tagok és mások jelenlétében, a melyen a tanulók időközi vizsgálataikon készített fogalmazványaikból egyes részeket felolvasnak, fordítanak idegen nyelvekből és felváltva d. e. és d. u. predikálnak. Végződvén a vizsgálatok az eredmény kikirdettetik, netaláni jutalmak és szükséges bizonyítványok kiadatnak, azután következik a tanulók ebédje, a melyen azonban tanulókon kívül tanárok, a College régi tagjai és nagyszámu közönség veszen részt, és a legszellemdúsabb pohárköszöntők tartatnak. — Ha végzett tanulók vannak, az esetben számukra valamely templomban búcsu istenítisztelet (Valedictory Service) tartatik, a hol az igazgató és mások beszédeket tartanak a végzettekhez és azután ezer áldások közt elbocsátják őket a nagy világba.

Végül a végzettek vacsorát adnak tanuló társaiknak, érzékeny szavak és kölcsönös ajándékok kicserélése után istenhozzádot mondanak egymásnak.

VARGA DÉNES.
